

УДК 657.6.004.4

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТУ В УКРАЇНІ**

Федоронько Н. І., к.е.н., викладач  
Тернопільський національний економічний університет

*Рассмотрены основные проблемы автоматизации аудита. Сформированы требования к программному обеспечению аудита. Приведены предложения для эффективной автоматизации деятельности аудиторов.*

**Ключевые слова:** аудит, автоматизация аудита, контроль, аудиторские процедуры.

*The basic problems of audit automation are considered. Particular requirements to audits of tware and computer programs. The proposals for tne efficient automation of tne activities of auditors.*

**Key words:** audit, tne automation of audit, control, audit procedures.

**Постановка проблеми.** Сучасне суспільство характеризується значним збільшенням інформаційних потоків. Ринкові відносини пред'являють підвищені вимоги до своєчасності, достовірності, повноти і якості інформації, без якої неможлива ефективна маркетингова, фінансова та інвестиційна діяльність вітчизняних підприємств, особливо в умовах економічної кризи. В Україні тільки починає формуватися ринок інформаційних технологій аудиторської діяльності. Бухгалтера більшості підприємств промисловості, торгівлі, транспорту, громадського харчування та інших галузей вже не представляють організацію своєї роботи без застосування інформаційних технологій. Чого не можна сказати про аудиторів, хоча, сааме їм необхідно за обмежений час проаналізувати великий обсяг інформації, сформувати на її основі відповідні висновки й судження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сферу використання комп'ютерної техніки в аудиті багато науковців оцінюють по-різному. Деякі автори вважають, що застосовувати ЕОМ необхідно лише у випадках здійснення складних економіко-математичних розрахунків, зберігання аудиторського архіву, складання і оформлення документів. Справді, вказані напрями використання ЕОМ є перспективними і необхідними для аудиту. На думку С. В. Івахненка, "головна перевага використання ЕОМ для складання робочих документів аудитора полягає в якісній зміні технології аудиту, праці аудитора"[2, с.72].

Г. М. Яровенко стверджує, що "застосування в аудиторському контролі економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі ЕОМ) підвищує наукову достовірність аудиту і його ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин"[5, с.35].

Вказані міркування є, безумовно, правильними й обґрунтованими. Але сучасний розвиток комп'ютерної техніки і програмного забезпечення дозволяє значно розширити сферу застосування ЕОМ у процесі аудиту, залучити комп'ютер до виконання будь-яких логічних, аналітичних, розрахункових чи інших процедур.

**Постановка завдання.** На шляху впровадження використання комп'ютерної техніки і технології в аудиті в Україні існує певне коло проблем, серед яких виділяють такі:

1. Низький рівень розвитку аудиторського ринку, викликаний незначним періодом його становлення.
2. Різна галузева спеціалізація клієнтів аудиторських фірм, що при динамічно мінливому законодавстві заважає детально налагодити спеціалізовані системи на усі можливі випадки.
3. Методичні проблеми, зокрема, необхідність розроблення методичних підходів реалізації трансформаційних процедур перетворення фінансових звітів за заданими форматами, не розголошуючи при цьому комерційну таємницю тих аудиторів, які вже виконують подібні замовлення й знають як цю роботу виконувати.

Зміст використання комп'ютерної техніки особливо проявляється на дослідній стадії аудиторського процесу, коли аудитор збирає левову частку доказів щодо об'єктів контролю.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** При здійсненні аудиту використовують широкий спектр спеціалізованих програм у тому числі і програми з бухгалтерського та податкового обліку. Програмне забезпечення для аудиторів складається з юридичних баз даних із законодавства, різних довідників (щодо ставок податків, банківських відсотків, курсів валют, витрат на відрядження, розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, індексу інфляції тощо), бухгалтерських програм, в яких відображаються всі господарські операції підприємств, спеціальних програм складання податкової та фінансової звітності. На основі отриманої інформації аудитор заповнює файли своєї спеціалізованої програми, що призначена саме для них.

Автоматизація аудиту господарських процесів полягає в управлінні роботою аудиту підприємства, яка передбачає розробку аудиторських планів та контроль їх виконання.

Комп'ютерні програми містять систему електронного документообігу, дають змогу використовувати мережу Інтернет для проведення робіт у територіально розгалуженій структурі організації. Крім цього, ці

системи можуть мати модулі аналізу цифрових даних, призначені для аналізу великих масивів числових даних. Ці програмні продукти є автоматизованою системою підтримки прийняття рішень і збору аудиторських доказів, мета яких – вивчати та аналізувати дані щодо фінансового і господарського обліку на предмет виявлення можливих неточностей, помилок чи зловживань, пошуку зменшення витрат і збільшення прибутку. Для аналізу даних використовують автоматизовані тести після вивчення дебіторської та кредиторської заборгованостей, запасів, грошових видатків, заробітної плати тощо [4, с. 125].

Функціями автоматизованої системи управління діяльності служб аудиту організацій є такі:

1. Оцінка ризиків організації:
    - визначення структури ризиків, пов'язаних зі структурою організації;
    - з'ясування видів ризиків;
    - установлення значення ризиків (їхньої суттєвості);
    - ідентифікація ризиків за кожним аудитованим підрозділом підприємства;
    - зберігання документації підприємства, що стосується аналізу ризиків;
    - підрахунок загального ризику за кожним підрозділом компанії відповідно до виявлених ризиків у середині цього підрозділу;
    - складання анкет для оцінки ризиків і алгоритму їхнього розрахунку;
    - складання звітів щодо ризик-менеджменту;
    - здійснення підрахунків запланованого аудиторського ризику.
  2. Планування:
    - отримання інформації про ресурси підприємства;
    - зберігання документів, що стосуються роботи аудиторів: плани, графіки, звіти тощо;
    - складання поточних і довгострокових планів роботи аудиторів;
    - автоматизація розподілу фахівців за напрямками аудиту;
    - складання графіка перевірок підприємства;
    - структуризація ресурсів за окремими групами;
    - збір інформації про особисті досягнення аудиторів;
    - деталізація завдань працівників відділу внутрішнього аудиту згідно з робочою програмою;
    - зв'язок планів з результатами аналізу ризиків.
  3. Проведення перевірок:
    - опис мети та завдань аудиту;
    - зберігання результатів передпроектного дослідження;
    - надання користувачам доступу до матеріалів попередніх перевірок, у тому числі робочих документів і звітів;
    - зберігання даних форм фінансової звітності;
    - автоматизація розробки програм аудиту;
    - здійснення статистичних досліджень;
    - коригування плану, перегляд робочої програми зі зміною календарного графіку та завдань;
    - аналіз динаміки фінансових і економічних показників в діяльності підприємства;
    - обчислення порогу суттєвості із застосуванням різних показників.
  4. Формування звітності аудитора:
    - подання звітів і довідок про проведену перевірку;
    - видача звітів щодо ходу виконання перевірок, роботи підрозділів та окремих працівників;
    - контекстний пошук в архіві документів.
  5. Фінансовий аналіз звітності: розрахунок основних фінансових коефіцієнтів, які є показниками точності та об'єктивності фінансового стану підприємства; розрахунок заданих користувачем показників.
- Комп'ютерні програми для аудиту забезпечують конфіденційність матеріалів аудиторської перевірки.
- Комплексна автоматизація бізнес-процесів відділу аудиту здійснюється за допомогою використання функціональних можливостей програмних модулів автоматизованої системи, вміщених у стандартній комплектації комп'ютерної програми.
- Модулі “Компанія”, “Управління”, “Клієнти”, “Договори”, “Проекти”, “Вибіркові дослідження”, “Фінансовий аналіз” застосовують для вирішення таких завдань:
1. Стандартизації методології та документування аудиту, збереження архіву робочих документів – система дозволяє чітко визначити стандарти діяльності й організувати роботу всіх працівників установи відповідно до них.
  2. Ведення постійних файлів клієнтів і керування договірними взаєминами – система дає можливість зберігати і використовувати в процесі роботи всю необхідну інформацію про наявних і потенційних клієнтів та автоматизувати процес керування договорами з ними.
  3. Управління структурою компанії, ведення карток співробітників, облік робочого часу – система надає користувачам широкі можливості щодо керування структурою і персоналом підприємства.
  4. Аналіз, планування та управління оперативною діяльністю – система дає змогу автоматизувати рішення щодо всіх головних завдань, що виникають у процесі керування підприємством.

5. Планування і контроль проведення перевірок, контроль якості роботи – функціональні можливості системи дозволяють ефективно спланувати аудиторську перевірку і здійснювати повний контроль за ходом її виконання та якістю роботи виконавців.

6. Підготовка, планування та проведення аудиту – система містить значну кількість інструментальних засобів для аудиторів, що можна застосувати на всіх етапах здійснення перевірки.

Головний недолік застосування такого спектру програмних модулів полягає у неможливості автоматизації всіх сфер діяльності аудитора. Застосування лише цих модулів не забезпечує достатньою інформацією керівництво для прийняття якісних управлінських рішень. Окрім цього недоліку, можна сформулювати такі:

- модуль “Фінансовий аналіз” до кінця нерозвинений, зокрема, відсутні можливості використання цього модуля, а також значення його застосування для прийняття управлінських рішень;
- модуль “Вибіркові дослідження” не містить основних завдань і напрямів дослідження внутрішнім аудитором;
- модуль “Проекти” не передбачає проекти, що мають вивчатись внутрішнім аудитором, завдання покладені на нього при реалізації цих проектів, значення автоматизації дослідження та реалізації проектів для прийняття рішень;
- тлумачення модуля “Компанія”, який передбачає стандартизацію методології аудиту, не відповідає реальному значенню цього терміну, тому спотворює автоматизацію виконання внутрішнім аудитором своїх обов’язків.

**Висновки.** Отже, для підвищення якості аудиторських послуг, ми пропонуємо уточнити сутність деяких наявних модулів комп’ютерних програм аудиту. З метою удосконалення автоматизації роботи аудитора необхідно:

1. Поділити модуль “Фінансовий аналіз” на такі підгрупи: показники майнового стану, ділової активності, рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності (платоспроможності). Такий поділ дасть змогу всебічно аналізувати фінансовий стан і фінансову діяльність підприємства, збільшити функціональні можливості його використання, визначити періодичність розрахунку показників певних груп модуля та користувачів отриманої інформації.

2. Визначити основні завдання та напрями дослідження модуля “Вибіркові дослідження”. У цьому модулі потрібно автоматизувати визначені керівництвом чи власником підприємства нетипові, рідкісні для специфіки його діяльності завдання, аналізувати їхнє виконання і формувати їхній архів. Зокрема, цими завданнями може бути дослідження фінансового стану головних постачальників сировини та покупців продукції підприємства з метою отримання інформації про них для довгострокової співпраці чи наданні товарного кредиту. Виокремлення такого модуля дасть змогу диференціювати завдання аудитора щодо типових та нетипових ситуацій.

3. Замінити модуль “Проекти” на модуль “Прогнозування” з метою уточнення мети та завдань, покладені на внутрішнього аудитора. Вважаємо, що у цьому модулі необхідно автоматизувати планування та реалізацію інвестиційних і інноваційних проектів, що мають довгострокову перспективу. Автоматизація розроблених внутрішнім аудитором прогнозів цих проектів, а в подальшому аналізу їх виконання, сприятиме ефективності їх впровадження, що полягає в отриманні оперативної, точної та неупередженої інформації про хід виконання проекту. При впровадженні підприємством декількох проектів це дасть змогу порівнювати їх для визначення найбільш оптимального та прибуткового.

4. Уточнити тлумачення модуля “Компанія”, який передбачає стандартизацію методології аудиту. Методологія – це наука про метод та шляхи досягнення, основою якої є система найбільш загальних принципів, методів і способів пізнання. До функціональних обов’язків внутрішнього аудитора не належить стандартизація науки про методи та шляхи досягнення. Внутрішній аудитор стандартизує власні методи і способи досягнення цілей, що називається не методологією, а методикою внутрішнього аудиту. Аудитор зі всіх наявних методів стандартизує окремі та використовує їх при перевірці конкретних об’єктів, і відповідно до власного досвіду та специфіки діяльності підприємства застосовує ті методи, що вважає доцільними.

Застосування вищевказаних інформаційних модулів підвищить ефективність діяльності відділу внутрішнього аудиту, що полягатиме в оперативному отриманні та наданні необхідної інформації, її точності та повноті.

## Література

1. Аудит [Текст]: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В.Я. Савченко, В.О. Зотов, С.А. Кириленко [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2003. 268 с.
2. Івахненко С.В. Комп’ютерний аудит: контрольні методики і технології [Текст] : наукове видання / С.В. Івахненко. – К.: Знання, 2005. – 286 с.
3. Івахненко С.В. Поняття комп’ютерного контролю та аудиту [Електронний ресурс] / С.В. Івахненко // Менеджмент. Збірник наукових праць. – 2009. – № 11. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Menedzhment/2009\\_11/ivachnenko.html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2009_11/ivachnenko.html).
4. Романов, А.Н. Автоматизація аудита [Текст] / А.Н. Романов, Б.Е. Одинцов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 366 с.
5. Яровенко, Г.М. Автоматизація як перспективний напрям розвитку зовнішнього аудиту [Текст] / Г.М. Яровенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 4. – С. 34-38.